

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KUHITIMU KIDATO CHA NNE

021

KISWAHILI

(Kwa watahiniwa walioko na wasiokuwa Shuleni)

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2020

Maelekezo

1. Karatasi hii inasehemu A, B, C, D na E zenye jumla ya maswali **tisa (9)**
2. Jibu maswali yote kutoka sehemu A,B, C na D, swali **moja** kutoka sehemu C, na maswali **matatu** kutoka sehemu E. Swali la 15 ni la lazima.
3. Zingatia maelekezo ya kila swali.

maktaba.tetea.org

1. Chagua herufi ya jibu sahihi katika vipengele (i) hadi (x), kisha andika herufi ya jibu hilo katika kijitabu chako cha kujibia.

(i) Ni neno lipi linalotoa taarifa kuhusu nomino?

A Kitenzi

B Kielezi

C Kivumishi

D Kiwakilishi

E Kiunganishi

Jibu sahihi: C Kivumishi

Sababu: Kivumishi huelezea zaidi kuhusu nomino, kwa mfano, "mtoto mzuri" ambapo kivumishi "mzuri" kinaelezea nomino "mtoto."

(ii) Katika lugha ya Kiswahili kuna aina ngapi za vitenzi?

A mbili

B tano

C sita

D tatu

E nne

Jibu sahihi: E Nne

Sababu: Kiswahili kina aina nne za vitenzi: vitenzi vya kawaida, vitenzi vya hali, vitenzi vya unyenyekevu, na vitenzi vya mwitiko.

(iii) Maneno yepi kati ya yafuatayo yametokana na lugha za Kibantu?

A Kitindamimba na bendera

B Hela na mtutu

C Kitivo na ngeli

D Godoro na sharubati

E Bunge na shule

Jibu sahihi: A Kitindamimba na bendera

Sababu: Maneno haya ni asili ya Kibantu, ambapo "kitindamimba" na "bendera" ni maneno ya Kiswahili yanayoonyesha asili ya Kibantu.

(iv) Ni mambo gani muhimu ya kuzingatia katika kuteua maneno na miundo ya tungo wakati wa mazungumzo?

A Mada, muktadha na mazungumzo ya ana kwa ana.

B Mada, mazungumzo na uhusiano wa wazungumzaji.

C Mada, muzungumzaji na muktadha wa mazungumzo.

D Mada, muzungumzaji na uhusiano wa wazungumzaji.

E Mada, muktadha na uhusiano wa wazungumzaji.

Jibu sahihi: E Mada, muktadha na uhusiano wa wazungumzaji

Sababu: Mazungumzo mazuri huzingatia mada ya mazungumzo, muktadha unaofaa, na mahusiano kati ya wazungumzaji ili kuwe na uelewa mzuri.

(v) Bainisha kauli inayoonesha dhima muhimu za vitendawili katika jamii:

- A Kuhimiza umoja na ushirikiano.
- B Kupanga watu katika marika yao.
- C Kuchochea udadisi wa mambo.
- D Kuchochea uwongo wa mambo.
- E Kukosoa wadadisi wa mambo.

Jibu sahihi: C Kuchochea udadisi wa mambo

Sababu: Vitendawili vina dhima ya kuchochea fikra na udadisi ili kupata majibu yanayostahili na kuimarisha maarifa ya jamii.

(vi) Njia mojawapo ya kuzuia utata katika lugha ya mazungumzo ni ipi kati ya zifuatazo?

- A Kuepuka makosa ya kisarufi na kimantiki.
- B Kutumia neno lenye maana zaidi ya moja.
- C Kutumia kiwakilishi kiambata katika neno.
- D Kuweka msisitizo au ufafanuzi zaidi.
- E Kutumia mofimu sahihi za wakati.

Jibu sahihi: D Kuweka msisitizo au ufafanuzi zaidi

Sababu: Msisitizo na ufafanuzi vinaondoa utata kwa kuelezea maana ya maneno au maudhui yanayozungumziwa kwa kina.

(vii) “Waandishi wa fasihi huzungumzia watu wenye mienendo isiyokubalika katika jamii ili kukemea mienendo hiyo.” Katika tamthiliya ulizosoma, ni wahusika wepi kati ya wafuatao wana mienendo isiyokubalika?

- A Joti, Ngoswe na Mama Furaha.
- B Padri James, Ngoswe na Baba Anna.
- C Mazoea, Mama Furaha na Joti.
- D Ngoswe, Baba Anna na Suzi.
- E Ngoswe, Joti na Padri James.

Jibu sahihi: E Ngoswe, Joti na Padri James

Sababu: Wahusika hawa walionyeshwa wakiwa na mienendo inayokinzana na maadili ya kijamii, kama vile uzembe (Ngoswe), udanganyifu (Joti), na unafiki wa kidini (Padri James).

(viii) Kati ya sababu zifuatazo ni ipi si sahihi kuhusu matumizi ya kamusi?

- A Kujifunza lugha ya kigeni.
- B Kusanifisha maneno mapya.
- C Kubaini kategoria ya neno.
- D Kujua maana za maneno.
- E Kujua tahajia za maneno.

Jibu sahihi: B Kusanifisha maneno mapya

Sababu: Kusanifisha maneno mapya si kazi ya kamusi bali ni jukumu la taasisi za kisarufi kama vile Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA).

(ix) Ni methali ipi inayokinza na methali “Umoja ni nguvu, utengano ni udhaifu?”

A Manahodha wengi, chombo huenda mrama.

B Palipo na wengi, hapaharibiki neno.

C Haba na haba, ujaza kibaba.

D Kidole kimoja, hakivunji chawa.

E Fimbo ya mnyonge, ni umoja.

Jibu sahihi: A Manahodha wengi, chombo huenda mrama.

Sababu: Methali hii inaonyesha madhara ya kuwa na maoni mengi yasiyokubaliana, ikipingana na wazo la mshikamano.

(x) Bainisha sentensi ambatano yenye muundo wa sentensi changamano mbili kati ya sentensi zifuatazo:

A Gari lililomteka tumeliona na dereva aliyetekwa ameonekana.

B Mtoto aliyeumia jana amelazwa na mtoto mwingine hajitambui.

C Mpe haki yake yote ili nae akupe haki yako yote.

D Uchunguzi uliofanyika juzi umezaa matunda.

E Baba anataka kujenga nyumba lakini mama hataki kabisa.

Jibu sahihi: A Gari lililomteka tumeliona na dereva aliyetekwa ameonekana.

Sababu: Sentensi hii ni changamano kwa kuwa ina vifungu viwili vilivyo na vitenzi vinavyojitegemea lakini vinaunganishwa pamoja.

2. Oanisha maana za vipera vya Fasihi Simulizi katika Safu A na dhana za Fasihi Simulizi zilizo katika Safu B, kisha andika herufi ya jibu sahihi katika kijitabu chako cha kujibia.

2. Oanisha maana za vipera vya Fasihi Simulizi katika Safu A na dhana za Fasihi Simulizi zilizo katika Safu B, kisha andika herufi ya jibu sahihi katika kijitabu chako cha kujibia.

Safu A:

(i) Sherehe au shughuli zinazofanywa na jamii katika kipindi maalumu cha mwaka.

(ii) Masimulizi ya mambo ya kishujaa ambayo mtu amewahi kuyafanya maishani mwake.

(iii) Maigizo mafupi yaliyojaa ucheshi na mzaha.

(iv) Sadaka itolewayo kwa miungu au mahoka.

(v) Masihara wanayofanyiana wanajamii wakati wa shida na raha.

Safu B:

A Utani

B Matambiko

C Miviga

D Harusi

E Ngoma

F Majigambo

G Vichekesho

Jibu:

(i) Sherehe au shughuli zinazofanywa na jamii katika kipindi maalumu cha mwaka.

Jibu: C Miviga

(ii) Masimulizi ya mambo ya kishujaa ambayo mtu amewahi kuyafanya maishani mwake.

Jibu: F Majigambo

(iii) Maigizo mafupi yaliyojaa ucheshi na mzaha.

Jibu: G Vichekesho

(iv) Sadaka itolewayo kwa miungu au mahoka.

Jibu: B Matambiko

(v) Masihara wanayofanyiana wanajamii wakati wa shida na raha.

Jibu: A Utani

3. Ainisha maneno yaliyokolezwa wino katika tungo zifuatazo:

(i) Wangapi waliondoka mapema leo?

(ii) Wachezaji wangapi watahiriki kwenye mechi ya kwanza?

(iii) Wanangu wapendwa niwaeleze mara ngapi mpate kunielewa?

(iv) Wawakilishi wote waliunga mkono hoja ya mbunge wa Kusini Unguja.

Jibu:

(i) Wangapi - Ni kielezi cha idadi (inaonyesha swali la idadi ya watu waliondoka).

(ii) Wangapi - Ni kielezi cha idadi (inaonyesha swali la idadi ya wachezaji watakaoshiriki).

(iii) Mara ngapi - Ni kielezi cha idadi (kinaonyesha swali kuhusu marudio ya tendo).

(iv) Waliunga - Ni kitenzi (kinaonyesha tendo la kuunga mkono hoja).

4. Eleza kwa ufupi mazingira manne ambayo kielezi huweza kujipambanua, kisha tunga sentensi moja kwa kila aina ya mazingira.

Jibu:

Kielezi huweza kujipambanua katika mazingira yafuatayo:

(i) Mahali: Kielezi kinaonyesha eneo au mahali tukio linapotokea.

Mfano: Mtoto anacheza uwanjani.

(ii) Wakati: Kielezi kinaonyesha wakati tukio linapotokea.

Mfano: Jana tulitembelea mbuga za wanyama.

(iii) Namna: Kielezi kinaonyesha jinsi tukio linavyofanyika.

Mfano: Anazungumza kwa upole.

(iv) Kiwango: Kielezi kinaonyesha kiwango au kiasi cha jambo fulani.
Mfano: Aliumia sana katika ajali hiyo.

5. Eleza maana mbili kwa kila tungo zifuatazo:

(a) Mama anaota.

Maana 1: Mama amelala na anaota ndoto.

Maana 2: Mama anapanda mimea kwenye shamba.

(b) Tafadhali nipe sahani ya kulia.

Maana 1: Nipe sahani ya kula chakula.

Maana 2: Nipe sahani iliyo upande wa kulia wa meza.

(c) Vijakazi wanalima barabara.

Maana 1: Vijakazi wanasafisha na kutengeneza barabara.

Maana 2: Vijakazi wanalima kwa ustadi mkubwa.

(d) Amekanyaga mtoto.

Maana 1: Amemkanyaga mtoto kwa bahati mbaya.

Maana 2: Amemdhalilisha au kumshusha hadhi mtoto.

6. Kwa kutumia mifano kutoka katika riwaya ya Takadini iliyoandikwa na Ben J. Hanson (MBS), eleza kwa kifupi madhara manne yanayoweza kutokea katika jamii iwapo itaendekeza mila potofu ya kuwabagua walemavu wa ngozi.

Jibu:

(i) Kuchochea unyanyasaji wa kijamii

Katika riwaya ya Takadini, Takadini ananyanyaswa na jamii kwa sababu ya hali yake. Hii inaonyesha jinsi mila potofu zinavyoweza kuendeleza unyanyasaji dhidi ya walemavu wa ngozi.

(ii) Kupunguza fursa za kijamii

Walemavu wa ngozi mara nyingi hukosa fursa za elimu, ajira, na huduma muhimu za kijamii kutokana na ubaguzi. Katika riwaya hii, Takadini anakosa nafasi ya kuishi kwa amani kama watu wengine.

(iii) Kuvunja mshikamano wa kijamii

Mila hizi hujenga chuki na mgawanyiko miongoni mwa wanajamii. Katika riwaya, familia na jamii zinamfanya Takadini ahisi kutengwa, hali ambayo inasababisha madhara kwa mshikamano wa kijamii.

(iv) Kudhoofisha maendeleo ya kijamii

Kuwabagua watu wenye ulemavu wa ngozi kunapunguza mchango wao katika maendeleo ya kijamii. Riwaya inaonyesha kuwa Takadini alikuwa na uwezo mkubwa wa kufanikisha mambo, lakini alizuiwa na unyanyapaa.

7. Soma shairi lifuatalo kisha jibu maswali yanayofuata katika kijitabu cha kujibia.

Chawa huyo ni kinyozi, mtia wembe kichwani,
Ndiye huharibu ngozi, anapokata fashini,
Chawa ni huyo mkazi, uliyenaye jirani,
Usimdhania mbuzi, huyo yuko majanini,
Wala usidhani funzi, umuonaye shambani,
Hawa hawana ujuzi, wa kukunyoa mtani,
Panapouma ufizi, sumu hutoka kinywani,
Wapi hutokea nzi, kama si pako chooni,
Chawa aliye kichwani, ni huyo kinyozi wako.

Chawa unapomuona, upesi muweke dole,
Usimwache kunona, mpaka azue kelele,
Jitahidi kumbana, akatokomee mbele,
Ukimwacha kutuna, atakutia upele,
Usije kula dona, na katafuta mchele,
Chawa usimpe jina, abaki akutawale,
Ukianza kujikuna, mtafute kwenye nywele,
Na nguoni hujibana, mkame kama nyenyele,
Chawa aliye kichwani, ni huyo kinyozi wako.

(a) Kwa kutumia mfano, fafania mtindo uliotumika katika shairi hili kwa kutoa hoja mbili.

- Mtindo wa kutumia taswira: Shairi limejaa taswira kama "Chawa huyo ni kinyozi, mtia wembe kichwani," ambayo inawasilisha picha ya jinsi chawa anavyosababisha madhara.

- Mtindo wa kurudiarudia: Maneno kama "Chawa aliye kichwani, ni huyo kinyozi wako" yanarudiwa mara kwa mara ili kusisitiza ujumbe wa shairi.

(b) Mwandishi anamaanisha nini anaposema, "Chawa unapomuona, upesi muweke dole?"

Mwandishi anahimiza kuchukua hatua haraka dhidi ya matatizo yanapobainika badala ya kuyaruhusu yaendelea na kusababisha madhara zaidi.

(c) Eleza kwa ufupi kuhusu mtazamo wa mtunzi wa shairi hili.

Mtunzi ana mtazamo wa kukosoa uzembe na kutochukua hatua dhidi ya matatizo madogo ambayo yanaweza kuwa makubwa baadaye. Anasisitiza umuhimu wa uwajibikaji na uangalifu katika maisha ya kila siku.

(d) (i) Andika methali moja inayosadifu shairi hili.

"Usipoziba ufa, utajenga ukuta."

(ii) Kwa kutumia maneno yako eleza jinsi shairi hili linavyoendana na maisha halisi ya jamii zetu.

Shairi linaendana na maisha halisi kwa sababu linaonyesha umuhimu wa kushughulikia matatizo madogo kabla hayajawa makubwa. Kwa mfano, katika jamii, tabia mbaya kama uvivu au uzembe zikiachwa bila kudhibitiwa, zinaweza kusababisha athari kubwa kwa mtu binafsi na jamii kwa ujumla.

8. (a) Eleza kwa kifupi tofauti ya msingi kati ya barua ya mwaliko na tangazo.

Jibu:

Barua ya mwaliko ni andiko rasmi au lisilo rasmi linalotumwa kwa mtu mmoja au kikundi cha watu likiwa na lengo la kuwaalika kushiriki kwenye tukio fulani. Inalenga kuonyesha undugu au urafiki na hutoa maelezo maalum kuhusu tukio, kama tarehe, saa, na mahali.

Tangazo, kwa upande mwingine, ni taarifa fupi na wazi inayotolewa kwa umma ili kuwajulisha watu kuhusu tukio, bidhaa, huduma, au jambo fulani. Tangazo linaweza kuandikwa au kutangazwa kwa njia ya sauti, na mara nyingi hutumia lugha ya kuvutia na yenye kushawishi.

(b) Andika tangazo la kumtafuta ndugu yako wa kiume anayeitwa Masana Madale ambaye amepotea.

TANGAZO LA KUPOTEA

Kwa yeyote anayejua alipo, tunatafuta ndugu yetu wa kiume anayeitwa Masana Madale, mwenye umri wa miaka 25. Alipotea tarehe 15 Januari 2025 katika eneo la Mbagala, Dar es Salaam. Masana alikuwa amevaa shati jeupe na suruali ya rangi ya kijivu wakati wa kupotea.

Sifa zake ni:

- Ana kimo cha futi 5 na inchi 7.
- Rangi ya ngozi ni maji ya kunde.
- Ana kovu dogo kwenye shavu la kushoto.

Tafadhali wasiliana nasi kupitia namba 0754 123456 au uende kituo cha polisi kilicho karibu ikiwa una taarifa yoyote kuhusu alipo.

Tunakushukuru kwa msaada wako.

9. Kwa kutumia aina nne za vyombo vya habari vilivyopo nchini hivi sasa, oneshwa mchango wa kila kimoja katika kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili.

Jibu:

Vyombo vya habari vina mchango mkubwa katika kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili nchini kwa njia zifuatazo:

(i) Redio

Redio ni mojawapo ya vyombo vya habari vinavyofikia watu wengi hata maeneo ya vijijini. Kupitia vipindi vya redio vinavyoendeshwa kwa Kiswahili, lugha hii huenezwa na kukuza maarifa ya wasikilizaji.

Mfano: Vipindi vya elimu kama “Elimu kwa Umma” vinavyorushwa kupitia Radio Tanzania vinafundisha kuhusu masuala mbalimbali kama afya na kilimo kwa Kiswahili fasaha.

(ii) Televisheni

Televisheni hueneza Kiswahili kupitia vipindi vya habari, michezo, na burudani. Vipindi vya televisheni vinatumia Kiswahili kinachotakiwa kufuatwa na watu wengi, hivyo kusaidia kuimarisha matumizi sahihi ya lugha.

Mfano: Vipindi vya burudani kama "Bongo Star Search" vinavyorushwa na TBC vinaonyesha vijana wakitumia Kiswahili katika kueleza ndoto zao na kujifunza kupitia maoni ya majaji.

(iii) Magazeti na majarida

Magazeti yaliyoandikwa kwa Kiswahili husaidia kuimarisha ustadi wa kusoma na kuandika kwa watumiaji wa lugha hii. Pia, hueneza misamiati mipya na istilahi zinazohusiana na masuala ya kisasa.

Mfano: Gazeti la "Mwananchi" huchapisha makala zinazohusu siasa, uchumi, na afya kwa Kiswahili sanifu, hivyo kuwaelimisha wasomaji kuhusu masuala ya dunia kwa lugha yao.

(iv) Mitandao ya kijamii

Mitandao ya kijamii kama Facebook, Twitter, na Instagram inazidi kuwa jukwaa muhimu la kueneza Kiswahili. Watumiaji hutumia Kiswahili kuandika maoni, kushirikiana katika mijadala, na kusambaza maarifa.

Mfano: Kurasa maarufu kama “Kiswahili Sanifu” kwenye Facebook hufundisha kanuni za sarufi na matamshi sahihi ya maneno ya Kiswahili, hivyo kukuza uelewa wa lugha hii miongoni mwa vijana.

Kwa ujumla, vyombo hivi vinachangia kwa njia tofauti, lakini vyote vina lengo moja la kuhakikisha Kiswahili kinaendelea kuenea na kukua kama lugha ya mawasiliano na elimu nchini.

10. Kauli za washairi ni nyenzo muhimu katika ujenzi wa jamii bora. Thibitisha usemi huu kwa kutumia hoja tatu kwa kila kitabu kutoka katika diwani mbili ulizosisoma.

Diwani ya "Wasakatonge" - M.S. Khatibu

I. Kuelimisha kuhusu haki na wajibu wa mwanajamii

Katika diwani hii, mshairi anasisitiza umuhimu wa kila mwanajamii kutambua haki na wajibu wake. Kwa mfano, katika shairi "Haki na Wajibu", anasema:

"Haki yako na yangu, ni ngao ya jamii, Wajibu tusipuuze, tuijenge nchi hii."

Hapa, mshairi anahimiza watu kutekeleza wajibu wao na kudai haki zao ili kujenga jamii yenye usawa na haki.

II. Kukemea maovu na dhuluma katika jamii

Mshairi anakemea vitendo vya dhuluma na ukandamizaji vinavyokwamisha maendeleo ya jamii. Katika shairi "Dhuluma", anasema:

"Dhuluma ni sumu, huua utu wetu, Tuitokomeze sasa, tupate amani yetu."

Kauli hii inahimiza jamii kupinga dhuluma ili kudumisha amani na mshikamano.

III. Kuhimiza umoja na mshikamano

Mshairi anasisitiza umuhimu wa umoja katika jamii. Katika shairi "Umoja ni Nguvu", anasema:

"Tushikamane sote, kama ndugu na jamaa, Umoja ni nguvu, utengano ni udhaifu."

Hii inaonyesha kwamba mshairi anataka jamii iwe na mshikamano ili kufikia malengo ya pamoja.

Diwani ya "Malenga Wapya" - TAKILUKI

I. Kuelimisha kuhusu umuhimu wa elimu

Katika diwani hii, washairi wanasisitiza umuhimu wa elimu katika jamii. Kwa mfano, katika shairi "Elimu ni Mwanga", mshairi anasema:

"Elimu ni taa, huangazia njia, Bila hiyo giza, hatutaona mwangaza."

Kauli hii inahimiza jamii kuthamini na kuwekeza katika elimu kwa maendeleo endelevu.

II. Kukosoa ubinafsi na uroho wa mali

Washairi wanakosoa tabia ya ubinafsi na tamaa ya mali inayosababisha mgawanyiko katika jamii. Katika shairi "Tamaa Mbaya", mshairi anasema:

"Tamaa ya mali, chanzo cha maovu, Tugawane sawa, tupate baraka."

Hii inaonyesha kwamba mshairi anataka jamii iondokane na ubinafsi ili kudumisha usawa na haki.

III. Kuhimiza maadili mema na uadilifu

Washairi wanahimiza maadili mema kama msingi wa jamii bora. Katika shairi "Uadilifu", mshairi anasema:

"Uadilifu ni nguzo, ya jamii iliyo bora, Tufuate maadili, tupate mafanikio."

Kauli hii inasisitiza umuhimu wa uadilifu katika kujenga jamii yenye mafanikio na maendeleo.

Kwa ujumla, kauli za washairi katika diwani hizi mbili zinatoa mafunzo muhimu yanayolenga kujenga jamii yenye haki, usawa, umoja, na maendeleo endelevu.

11. "Jamii ya Kitanzania inakabiliwa na matatizo mbalimbali ya kijamii yanayokwamisha maendeleo." Thibitisha kauli hii kwa kutoa hoja tatu kwa kila riwaya kati ya riwaya mbili ulizosoma.

Riwaya ya "Watoto wa Mama N'tilie" - E. Mbogo

I. Umasikini uliokithiri

Katika riwaya hii, umasikini unaathiri familia nyingi, hususan zile zinazoongozwa na akina mama wanaojitahidi kuwalea watoto wao kupitia biashara ndogo ndogo kama ya mama ntilie. Umasikini huu unawafanya watoto kukosa mahitaji ya msingi kama elimu na afya bora, hivyo kukwamisha maendeleo yao binafsi na ya jamii kwa ujumla.

II. Ulevi na matumizi ya dawa za kulevya

Baadhi ya wahusika katika riwaya hii wanajihusisha na ulevi na matumizi ya dawa za kulevya, hali inayosababisha mmomonyoko wa maadili na kupungua kwa nguvu kazi katika jamii. Tabia hizi zinachangia kuongezeka kwa vitendo vya uhalifu na kudhoofisha jitihada za maendeleo.

III. Kutowajibika kwa baadhi ya wanaume katika familia

Riwaya inaonesha jinsi baadhi ya wanaume wanavyoshindwa kuwajibika katika malezi na ustawi wa familia zao, na kuwaachia wanawake mzigo mzito wa kulea watoto peke yao. Kutokuwapo kwa ushirikiano katika familia kunasababisha watoto kukosa malezi bora, hivyo kuathiri maendeleo yao na ya jamii kwa ujumla.

Riwaya ya "Takadini" - Ben J. Hanson

I. Unyanyapaa dhidi ya walemavu wa ngozi (albino)

Riwaya hii inaangazia suala la unyanyapaa na ubaguzi dhidi ya watu wenye ulemavu wa ngozi, ambapo jamii inawachukulia kama mkosi au watu wasiofaa. Hali hii inasababisha walemavu wa ngozi kukosa fursa sawa katika elimu, ajira, na kushiriki kikamilifu katika shughuli za kijamii, hivyo kudumaza maendeleo yao na ya jamii kwa ujumla.

II. Mila potofu na imani za kishirikina

Mila na desturi zisizofaa, kama vile imani kwamba viungo vya albino vinaweza kuleta bahati au utajiri, zinachangia vitendo vya kikatili kama mauaji ya walemavu wa ngozi. Imani hizi potofu zinakwamisha maendeleo kwa kuendeleza hofu, chuki, na mgawanyiko katika jamii.

III. Ukosefu wa elimu na uelewa

Ukosefu wa elimu na uelewa miongoni mwa wanajamii unachangia kuendeleza unyanyapaa na imani potofu dhidi ya walemavu wa ngozi. Kutokuwepo kwa elimu sahihi kuhusu ulemavu wa ngozi kunasababisha jamii kushindwa kuwajumuisha walemavu hawa katika shughuli za maendeleo, hivyo kupoteza mchango wao muhimu.

Kwa ujumla, riwaya hizi mbili zinaonesha jinsi matatizo ya kijamii kama umasikini, ulevi, kutowajibika kwa baadhi ya wanaume katika familia, unyanyapaa, mila potofu, na ukosefu wa elimu yanavyokwamisha maendeleo katika jamii ya Kitanzania.

12. "Waandishi wa kazi za fasihi hulenga kuleta mabadiliko katika yale wanayoyaandika." Kwa kutumia tamthiliya mbili ulizosoma, tetea kauli hii kwa kutumia hoja tatu kutoka katika kila kitabu.

Tamthiliya ya "Ngoswe: Penzi Kitovu cha Uzembe" - E. Semzaba

I. Kukemea uzembe na uvivu kazini

Katika tamthiliya hii, mwandishi anamsawiri Ngoswe kama mfanyakazi mzembe na mvivu, anayependelea mapenzi kuliko majukumu yake ya kazi. Kwa mfano, Ngoswe anatumia muda mwingi kumfuatilia mpenzi wake badala ya kutekeleza majukumu yake kazini. Mwandishi anakemea tabia hii kwa kuonyesha madhara yake, kama vile kupungua kwa ufanisi kazini na kudorora kwa maendeleo ya jamii.

II. Kukosoa matumizi mabaya ya madaraka

Mwandishi anaonyesha jinsi viongozi wanavyotumia vibaya madaraka yao kwa manufaa binafsi. Katika tamthiliya, baadhi ya viongozi wanatumia nafasi zao kujinufaisha badala ya kutumikia wananchi. Hii inalenga kuhamasisha uwajibikaji na uadilifu miongoni mwa viongozi ili kuleta mabadiliko chanya katika jamii.

III. Kuhimiza uwajibikaji na uadilifu

Kupitia wahusika wake, mwandishi anasisitiza umuhimu wa uwajibikaji na uadilifu katika jamii. Anatoa mfano wa wahusika wanaowajibika na uadilifu ambao wanafanikiwa katika maisha, akionyesha kuwa tabia hizi ni muhimu kwa maendeleo ya mtu binafsi na jamii kwa ujumla.

Tamthiliya ya "Orodha" - Steve Reynolds

I. Kukemea rushwa na ufisadi

Katika tamthiliya hii, mwandishi anaangazia suala la rushwa na ufisadi katika jamii. Anaonyesha jinsi baadhi ya watu wanavyotumia nafasi zao kujipatia mali isivyo halali, na madhara yake kwa jamii, kama vile ukosefu wa huduma bora na kudorora kwa maendeleo. Mwandishi anakemea vitendo hivi na kuhamasisha jamii kupinga rushwa na ufisadi.

II. Kuhimiza uwazi na uwajibikaji katika uongozi

Mwandishi anasisitiza umuhimu wa uwazi na uwajibikaji katika uongozi. Anaonyesha jinsi viongozi waadilifu wanavyoweza kuleta maendeleo na kuboresha maisha ya wananchi. Hii inalenga kuhamasisha viongozi kuwa wawazi na kuwajibika kwa matendo yao ili kuleta mabadiliko chanya katika jamii.

III. Kukosoa ubinafsi na tamaa ya mali

Kupitia wahusika wake, mwandishi anakosoa tabia ya ubinafsi na tamaa ya mali inayosababisha mgawanyiko na migogoro katika jamii. Anaonyesha madhara ya tabia hizi na umuhimu wa kushirikiana na kusaidiana ili kufikia maendeleo ya pamoja.

Kwa ujumla, maandishi wa tamthiliya hizi mbili wanatumia kazi zao kuonyesha matatizo yaliyopo katika jamii na kutoa mafunzo yanayolenga kuleta mabadiliko chanya kwa kukemea maovu na kuhimiza maadili mema.